

Protokol nahrávky*

Pamětník: Zdena Benešová

Datum a místo natáčení: 5. 10. a 11. 10. 2021 v Institutu umění - Divadelním ústavu v Praze

Natočila a zpracovala: Tereza Vinická

1. nahrávka	
0:00:00	<p>Představení narátorky. Narodena 31. 8. 1949 v Chomutově, kde také vyrůstala. Rodiče: matka Anna za svobodna Maříková, ročník 1921, byla dcerou vídeňských Čechů, ve Vídni se seznámila s totálně nasazeným Bohumilem Tomanem, ročník 1915 a v roce 1945 spolu odešli do českého pohraničí, do Chomutova, kde získali bydlení po odsunutých Němcích. Otec narátorky byl holič, zemřel v roce 1953, matka pracovala jako prodavačka a později se znovu provdala. Harmonické dětství. Než se maminka podruhé provdala, starala se o narátorku také její babička, která ji hýčkala domácí stravou, zatímco spolužáci chodili do školní jídelny.</p> <p>Od mala byla narátorka vášnivou čtenářkou, četla téměř vše, co se k ní dostalo, chodila do knihoven.</p> <p>Zájem o divadlo v ní probudila milovaná profesorka češtiny Marie Zlámalová z chomutovské SVVŠ (Střední všeobecně vzdělávací škola - obdoba dnešního gymnázia). Škola byla zaměřena matematicko-fyzikálně, přesto češtinářka získala pro četbu a kulturu řadu studentů, mezi nimiž byli i budoucí jaderní fyzikové.</p> <p>První návštěvy divadel se odehrávaly se školou v Mostě a Chomutově. Tam na přelomu 50. a 60. let hostovala skupina herců z ND (Jiřina Petrovická, Vladimír Ráž aj.) s Racinovou Faidrou - podle narátorky „děsivé“, představení na ni neudělalo dojem.</p> <p>V Chomutově 50. a 60. let bylo poměrně slabé kulturní dění. V místním divadle občas hostovala opereta (narátorka viděla představení hry se zpěvy Harvey a já s Oldřichem Novým, zřejmě z divadla v pražském Karlíně). Byla zde tři kina, dvě velmi dobře vybavená knihkupectví a knihovny. Studenti pod vlivem profesorky Zlámalové četli tzv. poezii všedního dne: básníky Šiktance, Skácela, Holuba aj.</p>
0:12:08	<p>Od roku 1964 narátorka jezdila do Kladna za svou nevlastní babičkou Jaroslavou Neumanovou (otčímova matka), která byla kulturně založená. Odtud jezdila často do Prahy do divadel. Iniciačním zážitkem pro ni byla Krejčova inscenace Romea a Julie v Národním divadle s Marií Tomášovou a Janem Třískou. Přestože byla mladinká a umělecky málo zkušená dívka, obdivovala narátorka režijní umění Otomara Krejči, všechny „úchvatné“ herecké výkony (Olga Scheinpflugová jako chůva, Luděk Munzar jako Merkucio, Vladimír Brabec jako Benvolio), scénografii Josefa Svobody a hudbu Jana Klusáka. V roce 1965 se dozvěděla o vzniku Divadla za branou a viděla jejich Topolovu Kočku na kolejích a Ghelderodovy Maškary z Ostende (překvapivý zážitek vidět Vladimíra Menšíka v němohře). Narátorka chodila také do Činoherního klubu a Divadla Na zábradlí, ale Divadlo za branou ve vzpomínkách překrylo ostatní divadelní zážitky.</p> <p>Po přečtení obsáhlého doslovu ke knižnímu vydání Hrubínovy Srpnové neděle se rozhodla napsat autorovi Karlu Krausovi, že chce být také dramaturgyně. Pozval ji do Prahy, doporučil četbu a nasměroval ji ke studiu divadelní vědy na FF UK.</p> <p>1967 - maturita na SVVŠ, na přání maminky se narátorka přihlásila ke studiu Pedagogické fakulty v Ústí nad Labem (matematika - zeměpis) a ke svému</p>

* Protokol nepředkládá ověřená fakta. Reprodukuje informace v té podobě, v jaké je uvádí narátorka. Případná vnější doplnění jsou odlišena hranatými závorkami.

	<p>překvapení byla přijata. Vydržela zde asi dva měsíce a po ústecké návštěvě pohostinského představení Divadla za branou (Čechovovy Tři sestry) se sbalila a odjela domů. K mamčině nelibosti si našla záskok v mateřské škole jako vychovatelka, hodně četla a čekala, až otevřou obor divadelní věda na FF UK. 18. 8. 1968 odjela navštívit příbuzné ve Vídni, kde ji zastihly srpnové události v Československu. Přes naléhání příbuzných se rozhodla vrátit domů a v roce 1969 nastoupila do 1. ročníku studia divadelní vědy. Šlo o poslední „normální“ přijímací zkoušky, kdy o doporučení ke studiu ještě nerozhodovaly tzv. uliční výbory - [místní kádrující organizace KSČ]. Přijata byla na dvouoborové studium divadelní věda - český jazyk.</p>
0:26:00	<p>Český jazyk byl druhým (pouze čtyřletým) oborem a hlavním zájmem narátorky byla divadelní věda. Stálými pedagogy katedry DV byli: prof. Jan Kopecký, prof. František Černý, prof. Milan Lukeš a doc. Dana Kalvodová. Poměry na obou katedrách se ale následující školní rok (1970/1971) změnily, nastaly personální čistky, z katedry DV musel odejít prof. Kopecký, šéfem katedry se na rok stal prof. Černý a po něm byl dosazen aktivní straník prof. Miroslav Kouřil. Dle narátorky šlo o drsné období. Přednášel dějiny scénografie a vedl Scénografický ústav. Spolužáky Z. Benešové byli například Jan Pömerl (později působil v Divadelním ústavu), Alice Šimonová, Anna Freimanová (studium nedokončila, pracovala v Divadle Na zábradlí a dnes působí v Knihovně Václava Havla), Václav Červenka (dramaturg), Jan Bernard (pozdější děkan FAMU). Původní sen narátorky stát se divadelní dramaturgyní (sen z let šedesátých) se rozplynul v 70. letech, tedy v období očekávané tvůrčí nesvobody, kterou předznamenal tehdejší režimu poplatný repertoár divadel. Studenti DV si velmi vážili prof. Kopeckého a také prof. Lukeše, zejména pro jeho přednášky o alžbětinském a americkém dramatu a divadle. Lukešův kritický seminář byl pro narátorku tím nejcennějším za celé období studia. Následují dvě vzpomínky na férovost Milana Lukeše ke studentům. První se týká domácího úkolu napsat recenzi inscenace hry Leonida Leonova Zlatý kočár uvedené v Činoherním klubu, druhá připomíná narátorkinu obhajobu diplomové práce, v níž naivně a se studentskou neviností citovala publikaci Václava Havla. S Milanem Lukešem narátorka později spolupracovala během jeho vedení činohry ND.</p>
0:45:17	<p>Už během studia na divadelní vědě navázala narátorka spolupráci s Hanou Konečnou. Ta dříve pracovala jako dramaturgyně v Divadle J. K. Tyla v Plzni, po roce 1968 byla vyhozena a počátkem sedmdesátých let působila v Divadle za branou. O něm narátorka napsala během studia dvě seminární práce. Hana Konečná přišla s nabídkou, aby jí a Karlu Krausovi narátorka pomohla uspořádat archiv Divadla za branou. Náročné převážení materiálů (zahraniční kritiky apod.) na narátorkinu kolej a přepisování na stroji se nakonec ukázalo jako zbytečné. Obavy, že komunisté archiv po uzavření divadla (1972) zničí se nenaplnily, archiv byl převezen do Divadelního oddělení Národního muzea. Soubor divadla byl ale „rozprášen“, někteří odešli do Lyry Pragensis, Otomar Krejča, Marie Tomášová, Jan Tříška a Vladimír Matějček přešli do Národního divadla, pro Ladislava Boháče byl přechod tamtéž návratem na dřívější působiště. Hana Konečná byla umístěna do archivu ND, a tím začala dlouhá a plodná spolupráce s narátorkou. Ta zde nastoupila v roce 1972. Její přijetí ale neprobíhalo snadno. Nejprve odmítla původně domluvené místo v Kulturním domě v Ďáblicích a poté málem neprošla pohovorem s kádrovákem - vzpomínka na to, jak ji zachránila známost kádrovákovy tety s narátorkinou maminkou. Nástup do archivu v dubnu 1974, na podzim téhož roku narátorka obhájila diplomovou práci na katedře divadelní vědy.</p>
0:57:00	<p>Tehdejší podoba archivu: Hana Konečná zde byla první odborně vzdělanou silou, do té doby šlo o pracoviště neoborné (působiště přeřazených pracovníků), čemuž</p>

	<p>odpovídalo i zpracovávání archivních materiálů a jejich uložení. V roce 1977 rozhodnuto o rekonstrukci divadla, která měla být hotova ke stému výročí založení, tedy do roku 1983. Bylo také rozhodnuto, že archiv bude z nevyhovujících prostor v historické budově ND přesunut do Anenského areálu. Jeho výhodou je velká nosnost betonových prostor, kde dříve sídlila tiskárna Svoboda (těžké stroje). Stěhování bylo náročné, zřízen byl mezisklad v kupoli historické budovy ND, kam se šplhalo po úzkém schodišti a nosily se tam těžké balíky, zejména ty s fotografiemi. Teprve později se stěhovalo do areálu sv. Anny na Anenském náměstí. Mezitím si narátorka s Hanou Konečnou utvořily systém zpracování materiálů, jejich signování, popisování. Dosavadní vedoucí archivu paní Pavlová odešla do penze, vedoucí jmenována Hana Konečná. Byly potřeba pracovní síly, které by pomohly se zpracováním, hlavně s popisem fotek, zařazením výstřižků, vytvořením kartoték apod. Čtyři zaměstnanci by to dělali příliš dlouho.</p> <p>Ve 2. polovině 70. let politicky přituhovalo a spousta lidí z kulturní sféry byla vyhozena z práce. Hanu Konečnou napadlo zaměstnat je na smlouvy na jména stávajících zaměstnanců. Všechny činoherní fotografie například popisovala Vlasta Chramostová, práci si nosila domů. Takto zaměstnán byl například také Dr. Pavel Eckstein, vzdělaný, uměl výborně několik jazyků, do interního bulletinu ND překládal cizojazyčné recenze inscenací ND. Ředitel Přemysl Kočí, jehož období považuje narátorka za nejhorší, Dr. Ecksteina držel v ND pro jeho kontakty se zahraničními umělci, které přivážel do ND. Dále v archivu takto využiti překladatelé Josef Balvín, Karel Kraus, Luba a Rudolf Pellarovi, také pozdější ředitel ND Jindřich Černý a v 80. letech jako záskok za mateřskou dovolenou narátorky Jana Patočková. Byla to zásluha H. Konečné, měla velkou odvahu a schopnost dotáhnout do konce nápady, o kterých by ostatní jen snili. Velmi těmto lidem pomohla (dělali v oboru) a oni velmi pomohli archivu. Ředitel Přemysl Kočí (nezvládal rekonstrukci, nestihla by se do roku 1983) byl v roce 1979 nahrazen Jiřím Pauerem.</p>
2. nahrávka	
1:18:00	<p>Po přestěhování bylo třeba dále zpracovat výstřižkový fond, na něm pracoval Jindřich Černý už jako zaměstnanec a vytvořil kartotéku personálních výstřižků. Narátorka pracovala na fondu, který zachycuje hostování v ND a pohostinská vystoupení ND jinde, a to za celou dobu 100 let. Dále zpracovávala personálie všech osob, které se podílely na inscenacích ND nebo s nimi jinak souvisely. Krátká zmínka o filmech souvisejících s tvorbou ND - dokument Radúze Činčery o inscenaci Romea a Julie (Krejča), filmová adaptace jeho Srpnové neděle apod. Hana Konečná domluvila s ředitelem Jiřím Pauerem vydání tištěného soupisu repertoáru ND k roku 1983 (k výročí). Práce na soupisu umožnila opět zaměstnat lidi jako Jana Patočková, Václav Štěpán, Josef Balvín aj., kteří si domů brali konvoluty svázaných divadelních cedulí a tam na psacích strojích vypisovali karty, které se staly rodnými listy inscenací včetně všech alternací a repríz. Celkem se na soupisu podílelo dvacet lidí a práce trvala několik let. Stihlo se to a v roce 1983 vyšly celkem tři knihy: 1. a 2. díl soupisu a třetí kniha, která obsahovala rejstříky. Komplikací byly desítky jmen zakázaných tvůrců a autorů, vedení divadla uvažovalo o cenzuře, ale narátorka s Hanou Konečnou nepřipustily vyškrtnout jediné jméno. Nakonec se rozhodlo, že soupis bude interním neprodejným vydáním pro potřeby ND a jiných odborných pracovišť, kam se bude distribuovat. Bez tištěného soupisu by později nebylo možné tak rychle digitalizovat archiv ND (v roce 2003, tedy k dalšímu výročí).</p> <p>V 2. polovině 80. let byl šéfem činohry Milan Lukeš a repertoár se stával zajímavějším. Soupis obecně ukazuje, jak šly Národním divadlem (zejména činohrou) dějiny, jak se jednotlivá desetiletí projevila na repertoáru. Od roku 1982 (narození první dcery) byla narátorka na mateřské dovolené, v roce 1985 se narodila druhá dcera. Záskokem za mateřskou dovolenou byla v archivu Jana</p>

	Patočková, narátorka se vrátila na podzim roku 1987.
1:32:09	<p>Sametová revoluce. V listopadu 1989 se vedoucí stávkového výboru stala Hana Konečná, která se pokusila zachytit některé stranické materiály. Ty ale byly velmi rychle zlikvidovány. Došlo nicméně ke změně poměrů v ND, ustanoveno bylo nové vedení (ředitelem byl zvolen Ivo Žídek), z archivu se několik lidí mohlo vrátit ke své práci, která jim před listopadem byla znemožněna.</p> <p>Po necelém roce došlo k výměně na postu ředitele ND, jmenován byl Jindřich Černý. Po revoluci byl na chvíli zpět v Památníku národního písemnictví, ale v roce 1991 přijal nabídku ministra kultury Milana Uhdeho vést Národní divadlo. [Ředitelem zde byl v letech 1991 až 1993].</p> <p>Před odchodem Jany Patočkové a Hany Konečné z archivu ND se tu řešila otázka archivu Divadla za branou. Ten byl od konce 70. let uložen v Divadelním odd. Národního muzea. Šlo zejména o fotografie, režijní knihy a připomínky Otomara Krejči, kritiky, texty her, scénické návrhy aj. Po revoluci se obnovila činnost divadla, archiv byl divadlu vrácen a převezen do Mikulandské ulice, kde divadlo mělo provozní místnosti. Po uzavření Divadla za branou II se archiv ocitl v rukou Otomara Krejči mladšího, což byla podle narátorky chyba. Archiv je totiž od té doby badatelům téměř nepřístupný a není známo, v jakých podmínkách jsou archivní materiály uloženy. Například Jana Patočková během své práce na knize o Otomaru Krejčovi měla velké problémy se k archivu dostat a alespoň na jeho část se podívat. Po svém působení v archivu ND odešla Jana Patočková do Divadelního ústavu, Hana Konečná se vrátila k dramaturgii, a to pod vedením Jaromíra Pleskota jako šéfa Divadla E. F. Buriana. Ředitel Jindřich Černý pověřil vedením Archivu ND narátorku.</p> <p>Před nástupem Ondřeje Černého do funkce ředitele ND archiv několikrát čelil různým ohrožením. Například Jindřich Černý uvažoval o možnosti předat knižní fond Divadelnímu ústavu, narátorka proti tomu bojovala, nakonec neuskutečněno. Za ředitele Jiřího Srstky se při požadavku snížit počet zaměstnanců sáhlo do archivu, narátorka kvůli sporu s ředitelem dokonce byla na rok odvolána z vedoucí pozice. Spor skončil kompromisem. Z těchto důvodů pak s Ondřejem Černým chtěli žádat o statut archivu. Ukázalo se, že fungování statutárního archivu by pro ND bylo finančně příliš náročné (např. vybavení prostor speciální klimatizací).</p>
1:48:22	<p>Došlo ale k dohodě s Národním archivem (NA), že ačkoli pracoviště není statutárně archivem, jeho název se zachová, aby mohl i nadále fungovat jako mezinárodně známá značka. Národní archiv se stal garantem, dohlíží na zpracování sbírek a převzal některé části sbírek k uložení v lepších podmínkách. Jednalo se o nejcenější historické fotografie, fond negativů Jaromíra Svobody a protokolární knihy od 30. let. Tam, kde to bylo možné, byly pořízeny scany a originály pak byly uloženy v NA. V roce 2002 nastoupil do ND ředitel Daniel Dvořák, přišel s projektem digitalizace archivu ND. Jako podklad sloužil tištěný soupis repertoáru od roku 1883 do roku 1983, k němu se pak měly přidávat medailony osobností, scénické a kostýmní návrhy a fotografie. D. Dvořák dokázal na projekt, který potřeboval nový software, sehnat dostatek peněz. Projekt to byl v Evropě ojedinělý. Digitalizovaný archiv se postupně doplňoval a doplňuje a dnes se do něj vkládají už i zájezdová a pohostinská vystoupení. Digitalizovaný archiv ND je velmi využívaný, kladné odezvy jsou i ze zahraničí. Statistika: narátorka uvádí nejhranější tituly opery, baletu a činohry, stručné statistické údaje. Činoherní repertoár jednotlivých sezón a desetiletí nejlépe odráží dějiny země. Na digitalizaci se v archivu pracuje průběžně od roku 2002.</p> <p>V roce 2016 se narátorka rozhodla odejít do penze a byla požádána, aby pokračovala jako externistka, a to v digitalizaci zájezdů a pohostinských vystoupení. Jejím cílem je doplnit tuto část databáze do roku 2016.</p> <p>V roce 2014 narátorka obdržela ocenění od ministra vnitra - Medaili za zásluhy o české archivnictví, které vnímá jako ocenění práce celého archivu. V naprosté většině se tato medaile uděluje statutárně archivním pracovištěm, která</p>

	pod Ministerstvo vnitra spadají.
VIDEO 0:00:00 1.č. 7:06 2.č. 4:18 3.č. 6:36 4.č. 3:14	<p>1. Představení fondů Archivu ND (dále AND). Nejdůležitějším fondem jsou divadelní cedule, jsou uchovávány od roku 1883 až do současnosti, výrazně pomohly při digitalizaci. Stejně konvoluty divadelních cedulí vlastní i Divadelní oddělení Národního muzea. Fond fotografií (inscenačních, personálních, osobních, fotografií budov a technického zařízení divadla) čítá statisíce kusů. Nejcennějšími jsou fotografie umělců z 19. století, i ty civilní. Fond výstřižků: personální část obsahuje i herce jiných divadel a jiné profese související s divadlem. Fond scénografií a kostýmních návrhů: největší sbírky jsou zde z 30. let 20. století, návrhy výtvarníků tehdy patřily divadlu. Od 60. let už je jich méně, už šlo o majetek výtvarníka a záleželo na něm, zda je divadlu věnuje. Pozůstalost scénického výtvarníka Jana Skalického, polovinu má Divadelní ústav. Sklad samotných divadelních kostýmů je na Floře, po dohodě přístupný.</p> <p>2. Důležitým fondem AND je knihovna (tisíce svazků), nejcennější jsou rukopisy her. Velkou část knihovny tvoří beletrie, literatura o divadle, uměnovědné publikace, knihy o výtvarnících, knihy o hudbě (noty má Hudební archiv ND). Knihovna budována od samého počátku ND, a to archivací textů, které se v ND hrály. K nim se přidaly například knihovna ROH, výtvarně zaměřená knihovna ze skladu na Floře aj.</p> <p>Po zrušení Divadla E. F. Buriana, převezla narátorka s Hanou Konečnou jejich knihovnu do AND. V pozůstalosti Jana Skalického také byla bohatá knihovna, jejíž část vlastní AND a část Knihovna Divadelního ústavu. Obsahovala zajímavé a významné publikace nakupované v celé Evropě, které nemá ani Národní knihovna. Knihovna AND je součástí sdružení knihoven pod Ministerstvem kultury, což jí dává oficiální status knihovny a záruku, že je stále doplňována. Vzácnou součástí knihovny jsou svazky časopisů a novin, mezi nimiž se najdou pozoruhodné exempláře z období 1. republiky, které jsou unikátní.</p> <p>3. Fond pozůstalostí - všechny pozůstalosti kompletně zpracované, například pozůstalosti Viléma Zítka, Jaroslava Průchy, Blanky Waleské, Ladislava Peška, Vlasty Chramostové - velmi cenné materiály vztahující se k jejímu působení v Národním divadle v Brně, v Divadle na Vinohradech, Divadle za branou, ND, dokumenty o Bytovém divadle aj.</p> <p>Do Archivu ND chodí studenti, inscenátoři i jiní badatelé, od vzniku digitalizovaného archivu návštěvníků ubylo, spoustu informací včetně například fotografií a kostýmních návrhů dnes najdou na internetu. Nejčastěji se půjčují (distančně či prezenčně) texty her, fotografie a výstřižky.</p> <p>4. Zmínka o důležitosti divadelních archivů. AND v kontaktu s jinými divadelními archivy, ne všude se archivaci divadelních materiálů věnují soustavně a systematicky. Narátorka spolu s Helenou Hantákovou z Knihovny Divadelního ústavu sestavily jakousi kuchařku pro archivy - návod na to, co by měly divadelní archivy schovávat. Záleží vždy na vedení divadla, situace divadelních archivů obecně není moc dobrá.</p>
0:21:14	KONEC